

De la cultul lui Eminescu la Ziua Culturii Naționale

Proiect "Monument Eminescu" de Aurel Popp

paginile 4-5

Greta Thunberg îi spune lui R. Federer să se trezească

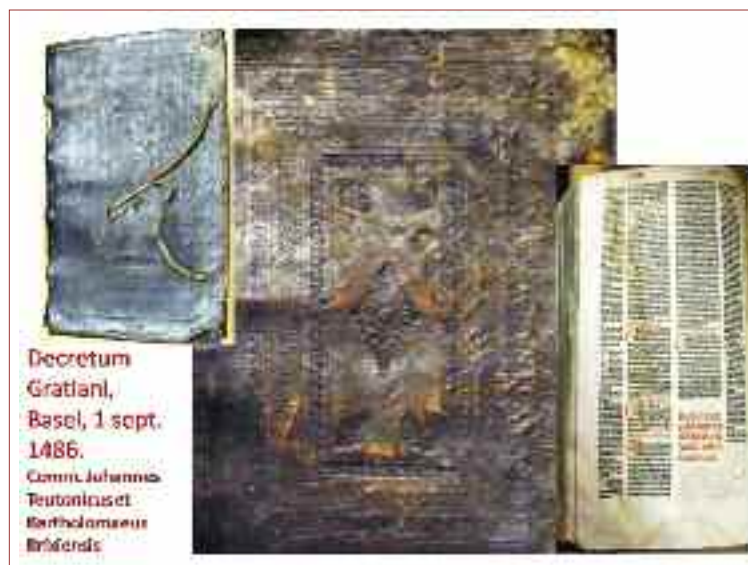
Federer a fost criticat de activista care luptă pentru salvarea mediului în vârstă de 17 ani. Ea vrea să îl convingă pe sportiv să renunțe la asocierea cu banca din țara natală a jucătorului de 38 de ani. Greta Thunberg acuză banca Credit Suisse că investește masiv în întreprinderi cu activitate comercială din combustibili fosili.

Banca a intrat în atenția activiștilor încă din noiembrie 2018, când 12 persoane au intrat în filiala băncii din Lausanne, îmbrăcați în echipament de tenis și au perturbat activitatea angajaților.

PAGINA 3

Colecția de carte veche de la Biblioteca Județeană

Cel mai vechi incunabil din colecție, lucrare cunoscută sub numele de *Decretum* sau *Concordantia discordantium canonum*, a fost întocmit de monahul Gratianus și tipărit în 1486.

Decretum Gratiani, Basel, 1 sept. 1486. Colecția Județeană de Bibliotecă

Concertul de Anul Nou a deschis cu brio un an al înnoirii la Filarmonică

Soprana Diana Țugui

PAGINA 6

Regina Elisabeta estedezamăgită de decizia lui Meghan și Harry

Regina Elisabeta a II-a este dezamăgită de decizia ducilor de Sussex de a renunța la rolul în familia regală, scrie BBC. Nici Regina și nici alți membri ai Familiei Regale nu au fost anunțați anterior privind decizia ducilor de Sussex, scrie BBC. Ca urmare, cele mai importante persoane din Familia Regală sunt "dezamăgite și rănite", transmite Știri.md cu referire la Protv.ro.

Palatul Buckingham ar fi fost "ținut în întuneric" de Harry și Meghan, iar decizia acestora este calificată drept "fără precedent". O altă problemă se referă la modul în care li se va asigura protecția atunci când se vor muta în Canada, așa cum au anunțat.

Mătușa regelui Spaniei a decedat într-un spital din Madrid

Infanta Pilar de Borbon, mătușa regelui Felipe al Spaniei și sora mai mare a monarhului emerit Juan Carlos I, a murit miercuri la vârsta de 83 de ani într-un spital din Madrid.

Pilar de Borbon a fost internată în spital, după ce anul trecut i-a fost diagnosticat un cancer de colon care a obligat-o să se supună unei operații chirurgicale și unui tratament de chimioterapie.

În septembrie anul trecut ea a fost din nou spitalizată în insula Mallorca ca urmare a scăderii imunității sale, iar imaginea sa ieșind din spital într-un scaun cu rotile a dezvăluit starea precară a sănătății sale.

Infanta era sora mai mare a regelui emerit Juan Carlos I. În Spania este în vigoare legea salică prin care succesiunea la tron revine doar descendenților de sex masculin.

Matei Basarab, păstrător și întemeietor de tradiții

PAGINA 7

Biografia artistului Góth Móricz, în Monografia Borovsky din 1908

Tabloul din 1924 vândut în ianuarie 2003 la Christie's cu 5.019 Euro PAGINA 2

PERSONALITĂȚI

Personalități din Satu Mare în Monografia Borovsky din 1908 (III)

Continuăm seria scurtelor biografii de scriitori, oameni de știință, artiști și altor personalități care au jucat un rol în viața publică a orașului, așa cum au fost prezentate în "Monografia orașului Satu Mare" coordonată de dr. Borovsky Samu.

Fodor György

Arhivar. S-a născut în 1836. A scris articole în mai multe ziare locale și din capitală. El a scris capitolul despre viața teatrală din prezenta monografie. Lucrarea lui despre clădirea de o sută de ani a tribunalului vechi, demolată, în locul căreia s-a ridicat hotelul Pannonia, este așezată în piatra de temelie a acestei clădiri noi.

Fodor Gyula

Doctor în filosofie, profesor, născut în 1864. Profesor la Satu Mare, apoi la Budapesta. Articolele lui au apărut în ziarele locale și în cele din capitală.

Opere individuale: A perfectum kettőzetének hangzója az indogermánban (Sunetul dublu al perfectului în indogermană), 1887; Xenophon memorabiliainak teljes szótára (Dicționarul complet al Convorbirilor memorabile ale lui Xenophon), 1888; Vergilius Aenisének teljes szótára (Dicționarul complet al operei Aeneas de Vergilius), 1891; etc. Piesa lui de teatru cu titlul A magyar nemzeti géniusz (Geniul național maghiar) a fost pusă în scenă la teatrul din Satu Mare.

Fogarasi Papp Máté

Invățător reformat la Satu Mare și la Baia Mare, apoi preot la Orăștie până-n 1745. Opera: Dissertatio isagogica in epistolam ad Ephesios quam publico examini submitti, 1734.

Fórizs Ferencz

Preot reformat, apoi preot rom-cat. A fost angajat ca profesor la Școala reformată din Satu Mare în 1659. A fost chemat în judecată împreună cu mai mulți colegi preoți la Pozsony (Bratislava) unde a fost condamnat la robie pe vapor și a ajuns la Neapole, de unde a fost eliberat doar la intervenția nobilimii din Olanda. A umblat prin Anglia, apoi și-a recăpătat postul de preot. În 1694 s-a convertit la confesiunea romano-catolică și a devenit profesor la Nagyszombat (azi: Trnava, Slovacia). A decedat în 1717.

Informația Zilei

ISSN 1222-4715

Director general - **D. Păcuraru**
Director editor: **Ilie Sălceanu**

Redactor șef
supliment - **Adriana Zaharia**
(Informația Zilei de Duminică și Sănătate și Frumusețe, Informația TV)

Redacția Satu Mare:
str. Mircea cel Bătrân nr. 15
Satu Mare, cod 440012
Telefon: 0261-767300
e-mail: redactiasm@informatia-zilei.ro

www.informatia-zilei.ro

Fülöp Áron

Profesor, în prezent (n. red. 1908) bibliotecar șef al Camerei deputaților. S-a născut în 1861. În 1886 a fost angajat ca profesor de maghiară și latină la gimnaziul reformat din Satu Mare. A scris și poezii.

Opere individuale: Ellák. Költői elbeszélés 10 énekben (Ellák. Istorisire poetică în 10 cânturi), 1885; Debreczeni Márton és a kiovi csata (Debreczeni Márton și bătălia de la Kiev), 1887. A redactat ziarul „Szatmári Hirlap” din 1893.

Füredi Sándor

Violonist și profesor la școala de muzică din Satu Mare. A concertat la Viena și în mai multe capitale. Din 1903 este profesor la școala de muzică din Satu Mare. La serbările Wagner din Berlin a câștigat o diplomă de aur. A scris un manual de vioară și de exerciții de vioară.

Füsi Lőrincz

Protopop reformat, din 1690 preot reformat de Satu Mare. În 1693 a plecat la Baia Sprie, unde a scris versuri în latină pentru „Honor posthumus”. În 1704 a devenit protopop de Baia Mare, apoi de Tăuții Măgheruș. A decedat în 1715.

Fésüs János

Preot reformat. În 1627 a devenit preot de Satu Mare, și a decedat după 2 ani. I-au rămas tipărite următoarele lucrări în limba latină: Positiones physitae de elementis in genere, Heydelbergae, 1617; Disputatio metaphysika sub praesidio Rod. Goclenii habita. Marburgi, 1617; iar în limba maghiară: Királyok tükre (Oglinda regilor), Bártfa (azi Bardejov, Slovacia), 1617.

Gál Sámuel

A fost ales preot de Mintiu în 1802. A decedat în 1814. Pe timpul său a fost inaugurată biserica reformată din Mintiu (azi biserica ref. de pe str. Wolfenbüttel).

Gáty István

Protopop reformat, născut în 1749. A venit la Satu Mare în 1774. A decedat în 1843. În biblioteca bisericii reformate din Satu Mare zac mai mult de 20 de manuscrise scrise de el. În 1820 a redactat un sistem propriu de stenografie.

Opere tipărite: A máramarosi éhség leírása versekben (Descrierea în versuri a foametei din Maramureș), 1792; Hazafias elmélkedés a magyar nyelv dolgában (Cugetări patriotice despre chestiunea limbii maghiare), 1795; Természet történetje (Istoria naturii, care a fost folosit ca manual mult timp), 1795; Tachygraphia, vagy a gyorsírás módtana (Tahigrafia, sau metodologia stenografiei), 1820; Oratoria. Fontos beszédtudomány (Oratoria. O știință importantă a vorbirii), 1824. Multe din operele lui au rămas în manuscris.

Gergely Károly

Preot reformat, născut în 1837. Din 1873 profesor de limba maghiară, latină și greacă la gimnaziul reformat din Satu Mare. În 1877 a fost numit profesor de filologie clasică și de religie la Debrecen. La Satu Mare a fost un colaborator permanent al ziarului

Góth Mór. Pictor sătmărean, s-a născut în 1873. A lucrat la München lângă Hollósy Simon. În 1896, când s-a înființat școala de pictori din Baia Mare, el a adus la Baia Mare în jur de 30 de foști elevi ai lui Hollósy.

Góth Mór, autoportret

„Szamos”, a publicat poezii și nuvele în mai multe ziare din Satu Mare și apoi la Debrecen.

Góth Mór

Pictor sătmărean, s-a născut în 1873. A lucrat la München lângă Hollósy Simon. În 1896, când s-a înființat școala de pictori din Baia Mare, el a adus la Baia Mare în jur de 30 de foști elevi ai lui Hollósy: ruși, polonezi, englezi, americani și maghiari. Pentru sala mare a primăriei din Satu Mare a pictat potretele în mărime naturală ale regelui Franz Joseph și a reginei Elisabeta. În 1903, la expoziția colectivă organizată la „Hagenbund” din Viena a fost apreciat de către publicul vienez și de către criticii de artă, astfel el și-a vândut toate tabourile pictate la Baia Mare și la Hunedoara. În urma acestui succes, el a primit invitații la Berlin și la Bremen, iar la Viena i s-a pus la dispoziție un atelier și modele pe timp de trei ani. Din 1906 a plecat în călătoriile de studii la Paris și în Belgia.

Gönczy Antal

Preot greco-catolic, născut în 1859, protopop gr-cat. de Satu Mare. Timp de 15 ani membru al consiliului orașenesc. A scris multe articole în diferite publicații bisericești și de altă natură.

Gönczy Sándor

Preot reformat, născut în 1858 la Satu Mare. În 1885 a fost ales preot la Tyukod (Ungaria). În timpul când a activat la Satu Mare, a scris mai multe articole în ziarele locale. A scris o broșură despre istoria și dezvoltarea grădinițelor din oraș.

Görög Miklós

S-a născut în 1876. Grefier secund la tribunalul din Satu Mare. A colaborat la publicația „Görög Katolikus Hirlap” (Ziar greco-catolic) din Budapesta.

Gyirwa Vencel

După Horányi și Sándor István, el s-ar fi născut la Satu Mare. Opere: Christus urunknak Szent Péterrel való beszélgetése. Ez mostani világnak elfordult és gonosz s veszedelmes álla-

pottjáról. Szereztetett Nyul Conradus által. Megfordította pedig Némethöl Magyarra az újság kívánóknak kedvéért (Gy. V). Lőcse, 1649 (Discuția domnului nostru Hristos cu Sf. Petru despre starea întoarsă, rea și periculoasă a lumii de acum. Scris de Nyul Conradus și tradus de dragul curioșilor din germană în maghiară. El a tradus și numele autorului Haase Konrad în Nyul Condardus), Levoca (azi în Slovacia), 1649. Singurul exemplar cunoscut se află la Muzeul Transilvaniei; Az Sybillanak fövendőseiről. És Salamon királynak böltseségéről. S tsuda dolgok tételéről, melyek löttének s még lejendének itelet nap előtt. Némethöl fordítatt (Gy. K.) által (Despre prezicerile Sibilei și despre deșteptăciunea regelui Solomon, și despre unele lucruri minunate care au avut loc și care vor mai avea loc înaintea ultimei judecăți. Tradus din germană de Gy. V.), ibidem, 1649. Singurul exemplar incoplet la Muzeul Transilvaniei.

Gyöngyösi Konrád

S-a născut în 1788. A venit la Satu Mare și a intrat în ordinul mizericordienilor. A fost hirotonit în 1816. Cartea lui tipărită: Doctrina ascetico moralis, Psoni, (Bratislava), 1829; A tradus din latină următoarele cărți: Regulae Novitiorum et Neo Professorum Ordinis Sti Johannis de Deo și Nevendékek szabályai (Regulile elevilor), 1831. Aceste două lucrări însă au rămas în manuscris.

György Lajos

Preot reformat, născut în 1826 la Satu Mare. A fost seniorul școlii superioare de Debrecen, apoi preot de Satu Mare, unde a decedat în 1864.

Lucrări: Sirköszentelési beszéd Vékony Julanna hajadon felett (Cuvântare de inaugurare de piatra funerară a domnișoarei Vékony Julianna, cu alte cuvântări de înmormântare), Pesta, 1859; Népszerű megemlékezés Kálminnól, mint igazról (Evocarea populară a lui Calvin, ca un om drept), Satu Mare, 1864.

György Lajos

Profesor de gimnaziu, s-a născut la Satu Mare în 1858. A devenit profesor la Losonc (Lucenec, Slovacia) unde a avut o activitate foarte bogată. A fost membru în comisia națională care a organizat expozițiile maghiare la Expoziția mondială de la Paris. A fost decorat de către președintele Franței cu Ordinul de Onoare, iar regele l-a decorat cu Ordinul de fier cl. III.

Dr. Hermán Lipót

Din 1863 avocat la Satu Mare. A publicat în multe reviste de umor. În 1890 a publicat un volum de poezii cu titlul Tövisek (Ghimpe). El a fost apărătorul lui Zsoldics Mihály în procesul lui Papp Béla.

Hérmán Mihály

Primar, s-a născut la Satu Mare în 1847. A fost avocat, apoi a lucrat în administrație, iar între 1877-78 a fost redactorul ziarului „Szamos”. A fost primar din 1895. A avut merite deosebite în modernizarea orașului, a construit abatorul, a realizat pavajul străzilor și trotuarelor, a inițiat hotelul Pannonia etc. A decedat în 1902.

Hidi Gergely

Doctor în teologie și filosofie. S-a născut la Satu Mare în 1674. A fost profesor la Nagyszombat (azi Trnava, Slovacia). În anul 1704 când trupele lui Rákoczi au ocupat orașul, a rămas cu bolnavii de ciumă, și în 1705 a murit și el de ciumă.

Dr. Irinyi Tamás

Profesor de teologie la Satu Mare. S-a născut în 1862, din 1887 preot la episcopie, membru în conducerea mai multor asociații culturale. A scris articole din domeniul politicilor sociale, agriculturii și horticulturii.

Cărți publicate: Rövid halotti beszédek (Scurte predicii de înmormântare) 1985,1903; Esketési beszédek (Predici de cununie) 1897, ambele publicate la Satu Mare.

Irsik Ferencz

Canonic prelat, născut în 1822. Din 1875 canonic de Satu Mare, a fost prefectul bibliotecii episcopale. A fost membru în conducerea mai multor organizații culturale. Toate veniturile pe care le-a obținut în urma demnității de canonic le-a donat pentru scopuri caritabile: 20.000 de coroane pentru scopuri științifice și literare pentru Societatea Sf. Ștefan, 6.400 coroane pentru parohia din Șomcuta, 19.200 coroane pentru procurarea de cărți bune în toată dieceza. Citorii mai importante: Kiskonviktus (Convictul Mic, internat) de pe str. M. Viteazul 30, în care au fost cazați și alimentați gratuit 24 de de elevi pentru care el a asigurat un capital de 80.000 coroane. A fondat orfelinatul Sf. Iosif (Eliberării 13) pentru copii pășiți de părinți, fără deosebire de confesiune, cu o capacitate de 16-22 de copii, pentru care a oferit 60.000 coroane și 22 iugăre de teren agricol. A întemeiat Asociația Sf. Cecil pentru cultivarea cântului și muzicii pentru care a cheltuit 38.000 coroane și a cumpărat o orgă cu 5000 de coroane (Str. Cuza Vodă 15). A cumpărat o casă pe str. Mileniului 8 pentru Asociația catolică de băieți. A decedat în 1896.

Opere: A gyermek (Copilul) și Biografia lui Hám János, scrisă cu erudiție.

Jandrics Károly

S-a născut în 1837. Din 1861, profesor la gimnaziul catolic regal din Satu Mare. Din 1881 preot paroh la Satu Mare. A fost membru în conducerea mai multor asociații civice. A publicat multe articole în ziarele din epocă. A decedat în 1899. Opere tipărite: Kik gyűlölik a jezsuitákat? (Cine îi urăște pe ieziții?), Satu Mare, 1872; Emlékbeszéd Lengyel István fölött (Cuvântare de adio pentru Lengyel István), Satu Mare, 1890; Emlékbeszéd Szerdahelyi Pálné fölött (Cuvântare de adio pentru soția lui Szerdahelyi Pál), Satu Mare, 1889; Emlékbeszéd Buttykay Géza fölött (Cuvântare de adio pentru Buttykay Géza), Satu Mare 1895.

Jaskovics Ferencz

Director al gimnaziului catolic regal din Satu Mare, s-a născut în 1860. A fost numit apoi director la gimnaziul din Balassagyarmat (Ungaria). A scris o carte despre Asociația de cânt din Satu Mare.

Veres Istvan, Adriana Zaharia

“Deși ar putea să pară pentru unii că este vorba despre o lume plictisitoare și monotonă, poate rece, eu aș spune contrariul. Dictionul latin spune „Cărțile sunt profesori muți”, e-adevărat, dar câte căi de cercetare și se deschid dacă reușești să rezonezi cu acești profesori, care sunt cărțile, câte taine nu îți se deschid?”

INTERVIU

Colecția de carte veche a Bibliotecii Județene cuprinde peste 86000 volume

În municipiul Satu Mare, în plin centrul orașului, pe strada Decebal, își are lăcașul o comoară: Secția „Fond de patrimoniu. Carte rară. Cercetare. Conservare” din cadrul Bibliotecii Județene Satu Mare.

Într-unul din numerele din luna decembrie ale Suplimentului Informația de Duminică vă invităm să citiți interviul pe care l-am realizat cu dr. Marta Cordea – expert în bibliofilie, care la un moment dat mărturisise că nu își închipuie cum ar arăta viața ei fără Instituția Cărții, fără cărțile “sale” vechi.

“Da, este un al doilea Acasă pentru mine, uneori mai confortabil decât primul, căci aici nu ai timp de gânduri negre iar timpul, muncind, trece pe negândite, precum în basme. Unii așteaptă ca orele de la serviciu să se finalizeze cât mai repede. Pentru mine nu e așa, cheia succesului este să îți placă ceea ce faci, și-atunci, toate îți devin prielnice, chiar și aerul impregnat de miasma de carte veche, irespirabil pentru alții, pentru tine devine un dulce parfum”.

Pe firul poveștii începute în luna decembrie, acum, la început de an, în primul număr al Informației de Duminică din 2020, vă propunem o călătorie în universul Cărții Vechi, o vizită în Secția „Fond de patrimoniu. Carte rară. Cercetare. Conservare” din cadrul Bibliotecii Județene Satu Mare, desigur călăuziți de dr. Marta Cordea, care ne este alături pentru o prezentare în detaliu a lumii ce sălășluiește atât de aproape de fiecare dintre noi, locuitorii Sătmăruului.

- Înainte de a descoperi comoara, am dori să știm și noi ce înseamnă munca la Carte Veche în cadrul Bibliotecii Județene Satu Mare?

- Pentru a-mi putea desfășura munca în această secție la care am fost trasferată pe vremea în care eram studentă la filologie și studiam latina, a fost nevoie să-mi reimprospătez cunoștințele în materie de limbi vechi. Cunoșteam deja maghiara din familie, dar a trebuit să mă familiarizez cu maghiara veche, cu grafica ei, a trebuit să învăț să decifrez manuscrise din secolele XVIII-XIX. La facultate făcusem latină, greacă și slavă veche. Dar n-a fost suficient. Am învățat și de la colega mea, Paula Vasil-Marinescu, dar am fost și la cursuri în București, am avut profesori de la universitate, am dat examene: de codicologie, istoria literaturilor vechi, istoria bibliotecilor, limbi clasice, biblioteconomie etc. Germană știam din liceu, dar caracterele gotice le-am învățat fără profesor, tot din cărțile vechi.

- Foarte multă muncă, studiu...
- Spuneam că este incitantă această muncă, legată de cercetarea cărții vechi. Nu toate cărțile au date de identificare (autor, titlu, an și loc de apariție) și-atunci, cercetătorul trebuie să-și pună mîntea la contribuție, să afle acele date. Îmi închipui că e o muncă asemănătoare cu anchetarea unui caz la poliție. Trebuie să știi o grămadă de lucruri pentru a afla un răspuns. Marca hârtiei, filigranul, pe care s-a imprimat cartea poate fi o pistă, un alt indiciu îl poate constitui marca tipografică sau ex-li-

Patru din cele cinci incunabile ale colecției provin din vestita imprimerie de la Veneția. Cel mai vechi incunabil din colecție, lucrare cunoscută sub numele de Decretum sau Concordantia discordantium canonum, a fost întocmită de monahul Gratianus (călugăr la mănăstirea San Felice din Bologna) și tipărită în 1486

bricul (insemnarea) foștilor proprietari ai cărții. Cea mai veche tipăritură din bibliotecă, cea din 1486, a fost astfel identificată. Confirmarea a venit de la British Library, în urma descrierii făcute de colega mea, Paula Vasil-Marinescu. A fost o mare bucurie pentru noi și este cartea cu care figurăm și noi, printre doar alți 11 deținători în lume. Cu Paula Vasil-Marinescu am redactat în 1998, respectiv 2005, trei cataloage de carte veche străină. Erau pe atunci cam primele de acest gen din țară. Între timp, au început să-și tipărească astfel de cataloage și alte biblioteci publice. Dar noi am fost deschizători de drumuri între celelalte biblioteci județene din țară. Trebuie să menționez că ideea și imboldul ne-a venit de la cea mai importantă specialistă în incunabile din România, doamna Elena- Maria Schatz.

- Un univers plin de magie... Cine sunt cititorii secției? Cine vă trece pragul?

- În aceste domenii între care pendulez, ca și în toate celelalte, de altfel, cu cât știi mai mult, cu cât studiezi mai mult, cu atât îți dai seama cât de puțin cunoaștine ai, că e greu să cuprinzi chiar cu gândul imensitatea lucrurilor pe care ar trebui să le stăpânești. Dar poți persevera, poți încerca să acumulezi cât mai mult și acestea toate să le răsfrângi asupra celorlalți, deopotrivă tineri sau vârstnici, fie prin intermediul articolelor și cărților pe care le scrii, fie atunci când îți trec pragul la bibliotecă. Vin să studieze în această secție, studenți și elevi, dar în principal profesori, cercetători, aflați la vârsta senectuții. Multe informații ne sunt ce-

rite de cercetători recunoscuți, din țară și din străinătate. Rod al unei colaborări cu cercetători de la biblioteca Academiei Maghiare de Științe este ediția critică a manuscrisului aparținând poetului Csokonay Vitéz Mihály. De asemenea, cunoscutul dr. Karácsonyi Károly de la Carei a publicat lucrarea tănărului botanist, Divéki Ferencz, dispărut prematur în Munții Gutâi, și al cărui manuscris se află în original în fondul nostru. Mi-ar plăcea să vină mai mulți tineri, viitorii cercetători, dornici să-și însușească tainele acestei meserii, atât de complexe și frumoase. Sunt frumoase întâlnirile cu elevii și dacă ai reușit să le zărești un licăr de interes în priviri, este o mulțumire sufletească și o promisiune, că poate în viitor, vor reveni cu întrebări, o dublă provocare – și pentru ei, dar și pentru mine.

- Și-acum, în incheiere, să pășim printre rafturi.

- Secția „Fond de patrimoniu. Carte rară. Cercetare. Conservare” din cadrul Bibliotecii Județene Satu Mare este depository unui valoros fond de carte veche, cuprinzând volume care au aparținut fostelor licee reformate din Satu Mare și Sighet, ale Școlii Piariste din Carei, ale Muzeului Raional Carei, precum și de la alte instituții din această zonă. După cum reiese și din denumirea secției, volumele fac parte din Patrimoniul Național al României, ele constituindu-se acum în zestrea de neprețuit a întregii comunități sătmărene. Din anul 2011, tot în cadrul acestei secții, s-a amenajat, prin achiziționarea bibliotecii regretatului cărturar Nae Antonescu, un Atelier memorial, care cuprinde numeroase volume din do-

meniul istoriei și criticii literare, cărți vechi din perioada interbelică, rarități bibliofile, publicații periodice vechi, dar și o serie de manuscrise aparținând lui Nae Antonescu, dintre care unele inedite. Atelierul Memorial „Nae Antonescu” este deosebit și datorită faptului că aici se păstrează un număr mare de portrete ale unor oameni de cultură români și străini, în mare parte mai puțin consacrate de literatura de specialitate.

- Câte volume are Colecția de carte veche?

- Colecția de carte veche se ridică la peste 86000 volume, fiind formată din carte tipărită, manuscrise și periodice, reprezentând: incunabile (tipărituri din perioada de leagăn a cărții, de la inventarea tiparului cu litere mobile de către Gutenberg până de Paști 1500, adică 19 aprilie 1501, după calendarul gregorian), carte veche străină (1500 - 1800), manuscrise (cel mai vechi este un Liturghier slavon, copiat la Putna în 1585), carte românească veche (1508-1830). Fondul mai cuprinde carte străină și românească din secolul al XIX-lea și începutul secolului XX, periodice românești și străine. Din punct de vedere al conținutului, fondul este eterogen, domeniile predilecte care se regăsesc în acest fond fiind religia, istoria, filosofia, medicina, științele naturii, geografia, matematica, dreptul, arta războiului și literatura beletristică. Patru din cele cinci incunabile ale colecției provin din vestita imprimerie de la Veneția. Cel mai vechi incunabil din colecție, lucrare cunoscută sub numele de Decretum sau Concordantia discordantium canonum, a fost întoc-

mită de monahul Gratianus (călugăr la mănăstirea San Felice din Bologna) cel care a organizat dreptul canonic în secolul al XII-lea și a sistematizat în jurul anului 1145 tot ce se referea la dreptul canonic. Este singurul exemplar din România (conform catalogului național de incunabile), tipărit în 1486, existând doar 11 exemplare în lume (potrivit „Incunabile Short Title Catalogue” tipărit de British Library). Celelalte exemplare se găsesc în SUA, Olanda, Germania, Belgia, Polonia și Ungaria. În colecția de carte străină din secolele XV și XVI, există volume de la case de editură și tipografie devenite celebre, precum cea a lui Aldus Manutius, a Elzevirilor, a familiei Plantin, tipografia lui Iohannes Froben și Nicolaus Episcopius, cea a familiei de Tournes, cea a familiei Estienne, a lui Sebastian Gryphe, Sigismund Feysabend etc. Predomină lucrările în limbile latină, germană și maghiară, dar nu lipsesc nici operele în limba greacă sau ebraică. Există unicate și ediții prime, ca de exemplu ediția primă a versurilor lui Titus Vespasianus Strozzius, tatăl și Hercules Strozzius, fiul, apărută în tipografia aldină în 1513, ediția primă a lucrării Schediasmata poetica a lui Paulus Melissus Schede, publicată în anul 1575 la Frankfurt pe Main. Volumele Harmonia ex tribus evangelistis composita, Geneva, 1595 și Institutionis christianae religionis a Ioanne Calvino conscriptae, Londra, 1584 sunt unicate în Transilvania. Cartea străină veche din secolul al XVII-lea este reprezentată prin volume cu tematică religioasă, cărți de istorie și filosofie, cărți cuprinzând operele autorilor greci și latini. Dintre volumele de secol XVII, deosebit de valoroase se consideră a fi și tipăriturile realizate în officina elzeviriană: Ioannes Barclaius. Argenis, 1627, Satyricon, 1637, Ioannes Meursius. Atticarum lectionum, 1617, Publius Ovidius Naso, Opera, 1661, Titus Livius, Ab Urbe condita, 1664 și diferele ediții ale operei lui Daniel Heinsius. Secolele XVIII-XX sunt reprezentate cu predilecție de opere redactate în limbile maghiară, germană și franceză. Sunt prezente, de asemenea, și opere scrise în principalele limbi europene, în diferite limbi orientale și ebraică. În ceea ce privește cartea românească, se găsesc în colecție 11 volume de carte veche românească (1508-1830), precum și volume publicate în secolele XIX-XX (primele decenii). Periodicele sunt reprezentate de publicații tipărite atât în străinătate (mai cu seamă pe teritoriul Ungariei), cât și în țară, noi considerându-le mai importante pe cele aparținând spațiului sătmărean: „Szamos”, „Szatmár”, „Szatmár és vidéke”, „Szatmári gazda” etc. Din secolul al XVIII-lea, cel mai valoros periodic îl prezintă Die Horen, apărut la Tübingen în 1795 sub redacția lui Friedrich von Schiller.

“Deși ar putea să pară pentru unii că este vorba despre o lume plictisitoare și monotonă, poate rece, eu aș spune contrariul. Dictionul latin spune „Cărțile sunt profesori muți”, e-adevărat, dar câte căi de cercetare și se deschid dacă reușești să rezonezi cu acești profesori, care sunt cărțile, câte taine nu îți se deschid? Nu-mi pot închipui o lume fără cărți...”, spune dr. Marta Cordea – expert în bibliofilie.

A consemnat Ioana Vladimirescu

De la cultul poetului Mihai Eminescu la Ziua Culturii Naționale

Sunt mai bine de zece ani de când Eugen Simion a avut geniala idee de a propune ca ziua de naștere a poetului național Mihai Eminescu să devină Ziua Culturii Naționale. Prin anul 2011 Parlamentul a adoptat proiectul de lege și de atunci în fiecare an 15 ianuarie este o zi cu o dublă semnificație. Modul în care se sărbătorește Ziua Națională a Culturii nu diferă în mod substanțial de felul în care se sărbătorește ziua de naștere a poetului Eminescu, mai cu seamă în școli.

De fapt pe cine sărbătorim în 15 ianuarie? În mod paradoxal, cultul pentru poetul Eminescu nu s-a extins cu aceeași intensitate asupra întregii culturi românești. Poetul se dovedește mai bine înrădăcinat în mentalul colectiv decât Cultura Română în întregul ei. Dar trebuie să recunoaștem că desemnarea unei zile special desemnată pentru cultură a devenit o sărbătoare cu un impact aproape religios.

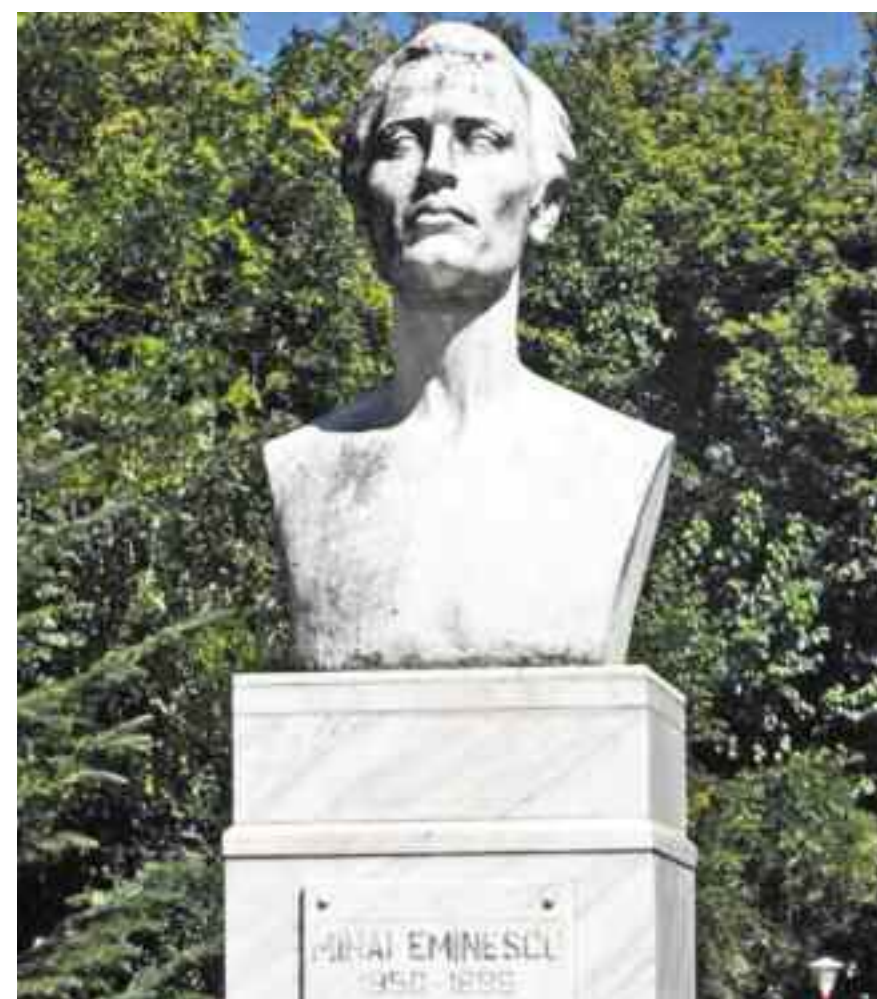
Încet și cu răbdare se va ajunge la o conștientizare profundă a sărbătorii prin extinderea manifestărilor pe parcursul unei săptămâni întregi. Dacă ar fi să măsurăm corect, nici o lună întreagă nu ar ajunge pentru a marca an de an valorile culturii noastre naționale. Dacă Ziua Culturii Naționale ar fi fost decretată și nelucrătoare, în mod sigur ar fi apărut o nouă mini-vacanță, alături de celelalte mini-vacanțe din preajma zilelor nelucrătoare.

Deocamdată, să ne mulțumim cu ce avem: o zi specială dedicată Culturii Naționale. Este adevărat că încă nu am ajuns atât de mari admiratori ai culturii naționale încât să o scriem cu majuscule. Ne mulțumim să vorbim despre ea în anumite momente festive. Cultura națională nu este un bloc de granit. Ea este formată din sute și sute de mici pietre prețioase răspândite pe întreg cuprinsul țării. La fundament, ascunse în cele mai îndepărtate locuri uitate de lume, se află nestematele populare, după o formulă consacrată în timp. De la portul popular, la uneltele de muncă, de la cântec la "basmă, ghicitori, eresuri", își găsesc locul în universul vast al culturii.

Literatura, artele plastice, muzica, arhitectura. Tot ce este creație intră în conceptul de cultură. Scriitorii, artiștii, muzicienii, istoricii, jurnaliștii, mari sau mici, mai mult sau mai puțin talentați, dacă își urmează imboldul de a crea cu onestitate pun o cărămidă în templul fără sfârșit al culturii.

O țară se întinde indeoște între granițele sale, trasate mai mult sau mai puțin arbitrar.

D. Păcuraru

În Parcul Național (fost 23 August) bustul lui Mihai Eminescu este opera sculptorului Ionel Stoicescu și a fost amplasată aici în 2003. 1

Granițele României mai pot fi identificate și după amplasarea statuiilor, monumentelor dedicate unui poet. Chipul poetului Eminescu, cioplit în marmură, turnat în bronz, desenat, sunt adevărate pietre de hotar așezate nu la margine, ci în interiorul țării. Nu există hartă care să cuprindă întreaga panoplie de chipuri ale tânărului romantic cu privirea în zare și pletele în vânt.

Dacă istoricii și criticii de artă, scriitorii în general, s-au străduit să-i descifreze opera, artiștii plastici, sculptorii în mod special, s-au străduit să materializeze ideea de poet unanim recunoscut ca reprezentare a geniului unui popor. Practic nu există localitate în care să nu găsim un însemn eminescian, numele unei școli, un cenacu, un bust, o statuie, un portret. Monumente ale poetului sunt presărate în marile orașe, realizate de mari sculptori. Reproducem în aceste pagini, în semn de omagiu adus atât poetului, cât și ideii de Zi a Culturii Naționale câteva lucrări reprezentative pentru modul în care este idealizat Mihai Eminescu. Printre ele, din păcate netranspus în marmură, se află și un proiect realizat de Aurel Popp, în anul 1954.

Aflat la Muzeul de Artă Satu Mare, proiectul artistului sătmărean face figură aparte. Poetul nu mai este prezentat într-o postură hieratică, rigidă, convențională, ci este așezat pe un piedestal înalt, oamenii ajungându-i abia la picioare, citind o poezie. Cunoscându-l bine pe pictorul Aurel Popp, pot să afirm cu certitudine că poetul ridicat pe un piedestal recita din "Împărat și prole-tar":

"Pe bănci de lemn, în scunda tavernă mhororată, / Unde pătrunde ziua printre ferești murdare, / Pe lângă mese lungi, stătea posomorâtă, / Cu fețe-nitunecoase, o ceată pribegită, / Copii săraci și sceptici ai plebei proletare.

Ah! - zise unul - spuneti că-i omul o lumină / Pe lumea asta plină de amaruri și de chin? / Nici o scântecie-ntr-insul nu-i candidă și plină, / Murdară este raza-i ca globul cel de tină, / Asupra cărui dansul domnește pe deplin.

Spuneți-mi ce-i dreptatea? - Cei tari se îngrădără / Cu-avera și mărirea în cercul lor de legi / Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră / Contra celor ce dănușu la lucru-i osândiră / Și le subjugă munca vieții lor întregi.

Poate nu este un mod tocmai potrivit de a încheia cele câteva rânduri despre Ziua Culturii Naționale, dar, în esență, timpul îi dă dreptate poetului.

Iași

Oradea

Galați

Constanța

În Parcul Cișmigiu, în cadrul ansamblului Rotondei scriitorilor regăsim un bust din marmură făcut de Ion Jalea (1887-1983) ce a fost amplasat aici în 1943

Statuia lui Eminescu din Parcul Herăstrău este opera sculptorului Mihai Onofrei și a fost amplasată aici în 1953 în cadrul unui amplu program de reamenajare a parcurilor bucureștene la care au participat o parte importantă a sculptorilor români

Statuia lui Eminescu din Satu Mare, din fața Colegiului Național Mihai Eminescu

În fața Ateneului Român se află statuia din bronz, opera sculptorului Gheorghe Anghel (1904-1966) și a fost amplasată aici în 1965, în locul monumentului Alergătorii, mutată pe Calea Victoriei, câteva sute de metri mai la nord

Cluj Napoca

În curtea Ministerului Afacerilor Externe regăsim statuia lui Eminescu stând, din bronz, operă a sculptorului Ion Jalea

Medalionul montat pe mormântul lui Mihai Eminescu din Cimitirul Belu este opera lui Ioan Georgescu (1856-1898). A studiat la Școala de Arte Frumoase din București cu Karl Stork, devenind apoi profesor la aceeași școală unde i-a avut elevi pe Frederic Stork, Dimitrie Mirea sau Dumitru Pavelescu-Dimo.

Joi și vineri Concertul de Anul Nou a fost prezentat în fața unor săli pline, seara de joi fiind dedicată abonaților, iar următoarea fiind deschisă publicului larg, căci există o categorie de spectatori ai Filarmonicii care vine doar la ocazii speciale - și asta se petrece de fapt peste tot în lume.

Concertul de Anul Nou a deschis cu brio un an al înnoirii la Filarmonică

Devenit un fel de ritual de binecuvântare a unui an nou, Concertul de Anul Nou al unei orchestre simfonice atrage mereu public numeros, are câteva puncte fixe în program și sarcina organizatorilor e să găsească suficientă variație în oferta muzicală ca să satisfacă atât gustul publicului ocazional, cât și exigențele celor care frecventează concertele în mod regulat. În 2020 Filarmonicii "Dinu Lipatti" i-a reușit de minune găsirea acestui echilibru.

Joi și vineri Concertul de Anul Nou a fost prezentat în fața unor săli pline, seara de joi fiind dedicată abonaților, iar următoarea fiind deschisă publicului larg, căci există o categorie de spectatori ai Filarmonicii care vine doar la ocazii speciale - și asta se petrece de fapt peste tot în lume. Proaspăt investită ca manager, violonista Eموke Kovacs-Pistuka s-a declarat mulțumită de afuența mare de public din ultimul timp, cu atât mai mult cu cât din stagiunea curentă prețul biletelor a fost dublat.

Dar înainte de a vorbi despre perspectivele orchestrei merită să consemnăm reușita artistică a acestui prim concert din noul an, dirijat de veteranul japonez Shinya Ozaki și onorat de prezența unor soliști ai Operei Naționale Române din Cluj-Napoca: baritonul Petru Burcă și soprana Diana Țugui.

Vals, operă și o avanpremieră

Prima parte a serii a respectat canoanul vienez impus de televizarea la nivel mondial a concertului similar al Filarmonicii din Viena, care creează așteptări în rândul publicului, deși există orchestre care nu țin neapărat să îl respecte. Dar de la prima lucrare din program, „Cava-

Concertul a fost dirijat de veteranul japonez Shinya Ozaki și onorat de prezența unor soliști ai Operei Naționale Române din Cluj-Napoca: baritonul Petru Burcă și soprana Diana Țugui

leria ușoară” de Franz von Suppe, s-a vădit că orchestra este în bună dispoziție și secțiunea de alamuri s-a făcut remarcată de la bun început. S-a intrat apoi în muzica familiei Strauss și, de exemplu, valsul „Unde înfloresc lămâii” op. 364 al lui Johann Strauss-fiul a fost interpretat foarte îngrijit, cu multă finețe, confirmând aprecierile unor contemporani conform cărora marele autor de valsuri și polci nu este cu nimic mai prejos decât marii compozitori de „muzică serioasă”. Rafinamentul melodic și armoniile savante din muzica lui îl scot din zona muzicienilor de divertisment și când este

tratată cu respectul cuvenit (și nu în demersuri vulgarizatoare în genul lui Andre Rieu) produce o emoție elevată, de cea mai bună calitate. Și valsul lui Lehar programat la finalul primei părți a adus aplauze sincere, iar polcile incluse în „meniu” au fost ferite de histrionism. Foarte interesantă se anunța partea secundă. A deschis-o uvertura operii „Cenușăreasa” de Rossini, redată cu grijă pentru detaliu, în tempo mai lent. A urmat aria lui Leporello, „a catalogului”, din „Don Giovanni” de Mozart, moment cântat impecabil și jucat expansiv, inclusiv cu recuzita din spectacolul clujean,

de Petru Burcă. Diana Țugui a navigat expert prin valurile înalte ale ariei Mulettei din „Boema”, după care a urmat un marș funebru în manieră comică, nu lipsit de eleganță, al lui Charles Gounod. Aria Calomniei din „Bărbierul din Sevilla”, moment de referință în repertoriul bașilor, a scos din nou în evidență calitățile actoricești ale baritonului clujean, iar soprana a fost evident în largul ei într-o arie de operetă a lui Strauss-fiul. De altfel, tot un duet de operetă a fost ales de cei doi pentru bis, cântat de această dată în limba română, moment în care o doamnă din primele rânduri a și fost in-

vitată la dans. Bisurile orchestrale au fost Uvertura operii „Carmen” de Bizet și mult așteptatul și ritualicul Marș Radetzky, care încheie de obicei programele de Anul Nou cu interactivitatea sa bine știută.

Cireșa de pe tort a fost prezența în program a două momente din suita „Tablouri dintr-o expoziție” de Musorgski în orchestrația lui Ravel: „Baba Yaga” și „Marea poartă a Kievului”. Inventivitatea și profunzimea originalitate a compozitorului rus au răzbătut din interpretările oferite de orchestra sătmăreană, maiestuozul tutti final fiind însoțit de aplauze entuziaste din sală. Am fost anunțați că întreaga suită va fi prezentată într-un program viitor al Filarmonicii.

Semne bune anul are

Primul an din mandatul noii conduceri a început astfel cu succes. Un moment foarte important va avea loc săptămâna viitoare, când se vor organiza primele concerte educative după o așteptare de câțiva ani, un demers esențial pentru formarea unui public avizat în viitor. Fiind anul în care este sărbătorit Beethoven la 250 de ani de la naștere, seria evenimentelor dedicate maestrului din Bonn va începe de săptămâna viitoare cu un recital cameral, iar în concertul simfonic din 23 ianuarie este anunțată o simfonie specială din creația lui Piotr Ilici Ceaikovski, alături de superba Simfonie Concertantă KV 364 de Mozart.

Intenția de dezvoltare pe viitor include invitații de prestigiu, evenimente care să crească prezența orchestrei în oraș și o mai bună expunere în mediul online, acest din urmă fapt dând deja roade în sporirea publicului. Despre toate acestea și multe altele vom discuta cu Eموke Kovacs într-un viitor interviu.

Vasile A.

Expoziția Brâncuși de la Bruxelles, vizitată de peste o mie de persoane pe zi

Expoziția „Brâncuși. Sublimarea formei”, eveniment principal al festivalului Europalia, coordonat de Institutul Cultural Român alături de Europalia Internațional din Belgia, este una dintre cele mai vizitate de la Palatul Artelor Bozar.

Sculpturile artistului român au atras, la trei luni de la vernisaj, mai mult de 85.000 de persoane, un număr record pentru o expoziție dedicată unui artist român peste hotare, potrivit cifrelor furnizate de reprezentanții Bozar. Mai mult, perioada vacanței de iarnă a fost apogeul vizitelor la retrospectiva dedicată lui Constantin Brâncuși și peste 1.000 de persoane pe zi în ultimele trei săptămâni ale anului 2019. Datorită succesului mare la public, organizatorii au decis încă de la pragul de 50.000 de vizitatori ca expoziția să fie prelungită de la 12 ianuarie, când trebuia să se încheie, până la 2 februarie 2020.

25 de sculpturi și sute de obiecte

Devenită astfel una dintre cele mai vizitate expoziții de artă de la Bruxelles din ultimii ani, „Brâncuși. Sublimarea formei” cuprinde peste 25 de sculpturi expuse pe o suprafață de 1.500 mp, alături de peste 200 de obiecte, fotografii, documente.

„Brâncuși s-a preocupat să găsească esența lucrurilor, esența unui chip. Un sculptor cu o educație academică poate să facă acest lucru. Brâncuși simplifică forma și de aceea am și intitulat această expoziție, sublimarea formei, pentru că el ajunge la simplificarea până la o sublima”, a caracterizat expoziția curatorul Doina Lemny.

„Brâncuși. Sublimarea formei” reunește fotografii și documente, opere de artă din mari muzee ale lumii precum: Tate Gallery din Londra, Muzeul Rodin și Centrul Pompidou din Franța, Muzeul Hirshhorn din Washington și Muzeul Guggenheim din New York, Muzeul Național de Artă al României, Muzeul de Artă din Craiova, dar și o lucrare din colecția Academiei Române. Pentru public, expoziția este deschisă în perioada 2 octombrie 2019 - 12 ianuarie 2020.

Biletul valabil la expoziția „Brâncuși. Sublimarea formei” oferă vizitatorului dreptul de a vedea și expoziția „Perspectives”, care face parte de asemenea din festival și care este organizată tot la Centrul Bozar.

14 muzee pariziene oferă acces digital la 100.000 de lucrări

Paris Musées, instituție ce reunește 14 muzee și situri arheologice din capitala Franței, a pus miercuri la dispoziția publicului mai mult de 100.000 de reproduceri digitale la rezoluție mare ale operelor din colecțiile lor muzeele cu scopul de a le face mai cunoscute.

De la Petit Palais la Carnavale, Muzeul Cognacq-Jay sau Muzeul de Artă Modernă, această operațiune „de conținut deschis” are drept scop „creșterea vizibilității operelor și cunoașterea lor în Franța și în străinătate”, a explicat Paris-Musées într-un comunicat.

Aceste muzee, ce conțin numeroase comori dintr-o istorie foarte bogată a lucrului plastic în Franța, suferă din cauza notorietății gigantilor parizieni precum Louvre, Orsay, Grand Palais sau Centrul Pompidou.

Punerea la dispoziție a datelor „găritează liberul acces și reutilizarea tuturor fișelor digitale, fără restricție tehnică, juridică sau financiară în folos comercial sau nu”, a precizat Paris Musées.

În afară de cele 100.000 de lucrări disponibile deja, Paris-Musées va oferi din ce în ce mai multe imagini pe măsură ce vor fi digitalizate.

Este suficient ca utilizatorul să acceseze site-ul colecțiilor Paris Musées și, cu ajutorul cuvintelor-cheie, de exemplu Petit Palais sau Claude Monet, introduse în motorul de căutare asociat site-ului, să afișeze toate operele de artă corespunzătoare lor, însoțite de indicații privind data realizării acestora, materialele folosite, originea și biografia artistului. Apoi doritorul descarcă imaginea pe care a ales-o pentru a o vedea la rezoluție mare.

Fiecare utilizator va recupera, în afară de imagine și datele opere, instrucțiuni de bune practici, modalitate de a invita pe fiecare să citeze sursa și informațiile despre operă.

„Dacă această licență este deja folosită de muzeele internaționale precum Rijksmuseum din Amsterdam sau Metropolitan Museum din New York, Paris Musées este prima instituție franceză din Paris care o preia”, se arată în comunicat.

PERSONALITĂȚI

Nu de mică însemnătate este activitatea lui Matei Basarab ca urmaș al lui Mihai Viteazul, reeditând eforturile de unire a românilor. Modalitatea a fost însă alta: încheierea unui sistem de alianțe cu principii Transilvaniei (Gheorghe Rakoczy I și II), cu care a încheiat tratate de alianță și cu domnul Moldovei, Vasile Lupu.

Matei Basarab, păstrător și întemeietor de tradiții

Matei Basarab s-a născut în anul 1588 și a murit la 9 aprilie 1654. Fiu al lui Danciu din Brâncoveni, mare vornic, Matei Basarab făcea parte din rândurile boierilor olteni de la Brâncoveni, sat oltenesc în jurul căruia s-a format vastul domeniu al Brâncovenilor și descindea din cea mai influentă familie – Craiovești, care dăduse în scaunul țării pe Neagoe Basarab (1512 – 1521).

De aceea, Matei Basarab se va socoti nepotul lui Neagoe Basarab și ca și acesta, își va lua patronimicul familiei domnitoare în Țara Românească, "Basarabii" și va aspira la domnia țării. S-a căsătorit cu Elina, fiica lui Radu Năsturel, postelnicul din Herăști și a doamnei de bun neam Despina, care făcea parte din casa lui Mihai Viteazul. Fratele Elinei, Udriște Năsturel a fost cel mai de seamă învățat al epocii lui Matei Basarab. Însăși Elina sprijină activitatea culturală în calitate de "patroană literară", expresia lui Nicolae Iorga.

“Aga Matei din Brâncoveni”

Matei Basarab se dovedește de tânăr fire energetică și ocupă dregătorii însemnate: postelnic (până în 1608), paharnic (până în 1628), apoi mare agă (comandantul dorobanților), al doilea în grad după marele spătar. De acum, este întâlnit în unele izvoare drept “aga Matei din Brâncoveni”. În această perioadă se manifestă accentuat pătrunderea elementelor grecești în țară, incurajat de ultimii domni: Radu Mihnea, Alexandru Iliș, Gavril Movilă, Alexandru Cocorul, Leon Tomșa, Radu Iliș. Oameni ai turcilor, practicând o politică de fiscalitate excesivă, acești domni n-au fost populari și au stârnit nemulțumirea boierilor țării.

Aga Mihai primise județul Romanaiților “ca să-l ție de birărie”. El folosește starea de spirit antigrecescă a boierimii de țară (al cărei reprezentant a fost) și nemulțumirile populare față de politica de fiscalitate excesivă a lui Leon Tomșa și se situează în fruntea boierimii oltene din județele Romanaiților, din Dolj și Mehedinți (1630).

Mișcarea antigrecescă favorizează ascensiunea spre domnie a lui Matei Basarab. Tomșa era însă sprijinit de Poartă. Matei Basarab pleacă împreună cu boierii răzvrățiți în Transilvania, unde stabilește relații durabile cu principele Gheorghe Rakoczy I în scopul regroupării forțelor și alungării lui Tomșa. Dar boierii nu-l ascultă și se întorc în țară nepregătiți și sunt înfrânți în “Sensul Bucureștilor” (21 august 1631). Matei Basarab se întoarce în fruntea boierilor rămași credincioși, abia după ce Poarta hotărâște înlocuirea lui Tomșa. Matei Basarab conduce lupta împotriva lui Radu Iliș, ce era susținut de boierimea greacă și îl înfrânge pe acesta în bătălia de la Plumbuita. În urma biruinței, Matei Basarab este recunoscut de Poartă și se suie pe tron la 20 septembrie 1632.

În cei 22 de ani de domnie, Matei Basarab reușește să confere țării prosperitate economică, independență politică, afirmarea culturii românești în țară și ferme hatoare. Ultimul an de domnie coincide cu un eveniment dramatic : seimnii și dorobanții (lefeșii domnești) cărora nu li se plățiseră soldele, s-au răsculat tulburându-l pe bătrânul domnitor. Matei Basarab se sfârșește de inimă rea (9 aprilie 1654) și e înmormântat la biserica Domnească din Târgoviște, iar mai târziu reinhumat la mănăstirea Arnota.

Matei Basarab a domnit în Țara Românească în perioada 1632 – 1654

Opera lui Matei Basarab

Opera lui Matei Basarab este deosebit de bogată în conținut și în mijloacele de expresie. Rod al respectării tradițiilor moștenite de la înaintașii de la care nu s-a abătut deloc, el a adăugat țării multe înfăptuiri menite să dezvolte tradițiile. Adept și înfăptuitor al unor reforme esențiale în toate domeniile, Matei Basarab contribuie prin acte de valoare națională la apropierea societății românești de epoca modernă. În calitate de gospodar, s-a îngrijit de progresul material: pune în valoare producția agricolă, meșteșugurile și comerțul, reactivează exploatarea minelor de aramă și fier din Oltenia, act ce îl repeta pe al lui Mircea cel Bătrân. Mai mult, izbuteste să răscumpere exploatarea salinelor și vâmlor de la arendași bizantini din Imperiul otoman. În această epocă de prosperitate economică, își fac apariția primele manufacturi din Țara Românească: o sticlărie și o moară “făcătoare de hârtie” (hardugie), semn al zorilor producției moderne.

Ca om politic și diplomat, Matei Basarab promovează o politică de mare însemnătate. Recunoscut de Poartă, adoptă cea mai subtilă atitudine față de elementele grecești (levantine), fără a dezamăgi mișcarea națională care îl adusese la putere, însă ia din mâinile grecilor o serie de mănăstiri (1639), act continuat mai târziu (1646), când reia cele mai multe mănăstiri închinat, lipsind pe călugării greci de imensele venituri ale moșilor mănăstirești din țară. Era un act de valoare națională, deși Matei Basarab apare și ca dăruitor al unor mănăstiri atonice.

Aceeași politică și diplomație se vădește în domeniul social unde Matei Basarab izbuteste să se facă iubit în toate straturile societății (Cronica: Țara iubea pre domn și domnu pre țară). A apărut însă în primul rând interesele boierimii autohtone și a sfatului său domnesc credincios și politica lui a rămas până la sfârșit ostilă pătrunderii grecilor în in-

tele dregătorii și în stăpânirea domeniilor.

Urmaș al lui Mihai Viteazul

Nu de mică însemnătate este activitatea lui Matei Basarab ca urmaș al lui Mihai Viteazul, reeditând eforturile de unire a românilor. Modalitatea a fost însă alta: încheierea unui sistem de alianțe cu principii Transilvaniei (Gheorghe Rakoczy I și II), cu care a încheiat tratate de alianță și cu domnul Moldovei, Vasile Lupu. Aici intervine politica nefastă a lui Vasile Lupu, care voia tronul Țării Românești pentru fiul său Ioan Lupu, ciocnirile armate și biruințele lui Matei Basarab, în special cea finală de la Finta (1652).

Sistemul de alianțe s-a răsfrânt și pe plan extern prin promovarea unei politici de echilibru. Scopul lui Matei Basarab prin stabilirea alianței între cele trei țări românești era de a uni eforturile acestora în lupta antiotomană. De aceea contemporanii săi i-au atribuit rolul principal în sistemul de alianțe, socotindu-l “prea luminat stăpân și voievod al acestor țări dace”. Iar în cadrul inițiativei regelui Poloniei Vladislav al IV-lea de a crea o ligă antiotomană, rolul principal i se atribuie tot lui Matei Basarab, considerat “generalissim al întregului Orient”. Însuși Matei Basarab a avut ideea conștiinței etnice și a unității poporului român, exprimată în prefața unui Molitvelnic (1635), în care se adresează “pravoslavnicului și binecinstitorului neam al patriei noastre vlaho-transalpine” și vorbește în numele tuturor românilor.

Matei Basarab a fost un reformator și în domeniul organizării armatei. Dis-punea de o oaste puternică, compusă din corpul de mică boierime al curtenilor sau roșilor, din slujitorii călări sau din mercenari (între care seimnii ca trupe permanente) la care se adăuga, în timp de război, contingentele aduse de marea boierime și cele recrutate din rândurile

țăranimii. Dacă ne gândim că la câteva decenii după Matei Basarab se vor instaura domniile fanariote, putem aprecia acest act ca reformă militară, ultima de acest fel pe linia întăririi armatei permanente.

Cel mai mare aspect al moștenirii lui Matei Basarab este legat de dezvoltarea culturii. În domeniul învățământului este sprijinită activitatea deschiderii de școli. Lua ființă la Târgoviște prima școală superioară (1646) sub conducerea învăță-tului Paisie Ligaridis, ca și cu participarea dascălilor Daniel și Staicu. Aici se dădeau cunoștințe umaniste și științifice, influențate de umanismul grec și cultura bizantină.

Un rol de prim ordin în domeniul culturii îl are cărturarul Udriște Năsturel. Cu sprijinul acestuia continuă activitatea de tipărituri începută cu un secol și jumătate în urmă de Radu cel Mare. Matei Basarab apare ca un restaurator și în tradiția tiparului. El menține și înflorește tipografia de la mănăstirea Govora (unde activa Meletie Macedoneanul tipograful), pune bazele unei noi tipografii la Câmpulung cu sprijinul mitropolitului Kievului Petru Movilă, a alteia la Dealu și la Târgoviște.

Mitropoliții Teofil și Ștefan au contribuit la apariția cărților în limba poporului. Începea procesul reintroducerii limbii române în slujba religioasă, ce va fi continuat în epoca lui Constantin Brâncoveanu. Dintre cărțile de cult în limba română, deosebită este cartea mitropolitului Ștefan (Despre botez și mir) (1651). Cu Pravila de la Govora (1640) și Îndreptarea legii (1653), activitatea de tipărituri pășește în domeniul publicațiilor cu conținut laic, punând de fapt bazele legislației românești. Opera juridică a lui Matei Basarab izvoră din realitățile epocii sale, indeamnă la ordine în vederea prosperării societății.

A ctitorit 45 de biserici

Matei Basarab a fost cel mai mare ctitor bisericesc al neamului nostru. Numărul așezămintelor sale, 45 de biserici, cât și al celor care s-au bucurat de dărniciu sa este impresionant. Mare prin numărul ctitoriilor, Matei Basarab rămâne însemnat și prin calitatea construcțiilor. Și în acest domeniu, domnitorul apare ca un restaurator, deoarece este continuat arhitectonic vechiul stil muntenesc, readaptat unei epoci distincte pe toate planurile. Frumoase și pline de rafinament artistic, ctitoriile sale reprezintă o pagină de zestre arhitectonică pentru poporul român. Dintre cele mai remarcabile sunt: Arnota (Vâlcea), Căldărușani (Ilfov), Dintr-un lemn (Vâlcea), Episcopia din Buzău, Sărandar (București), Biserica Domnească (Craiova), Curtea domnească și biserica din Brâncoveni-Olt, mănăstirea Brâncoveni-Olt, refacerea Curții Domnești din București, Mănăstirea Plumbuita (București), mănăstirea Sf. Apostoli (București), mănăstirea Căldărușani și Negru-Vodă (Câmpulung), Biserica Doamnei (Târgoviște), Biserica Sfinții Împărați (Târgoviște), Soveja (Moldova). La rândul ei, Doamna Elina este ctitoră la Herăști (Fierăști-Ilfov) și împreună cu Udriște Năsturel la Negrești-Ilfov și Slătioarele.

Dătător de legi și datini, păstrător și continuator de tradiții, reformator și unificator, cel mai mare ctitor al poporului român în epoca medievală, Matei Basarab conferă vremii sale aura (așa cum exprima Mihai Eminescu) de “cea mai națională epocă din istoria noastră”.

Mircea Pirlea,
Biblioteca Județeană Satu Mare

Pravila de la Govora, cea mai veche culegere de legi bisericesti și laice

Pravila de la Govora sau Pravila bisericască este cea mai veche culegere de legi atât bisericesti, cât și laice din Țara

Românească. Este tipărită în cea de-a doua tipografie cunoscută în Țara Românească, înființată de domnitorul Matei Basarab cu ocazia unor ample lucrări de reconstrucție, re consolidare și extindere a mănăstirii Govora în 1637.

Pravila de la Govora este o traducere a călugărului erudit de la mănăstirea Bistrița, Mihail Moxa (sau Moxalie), a unui teolog slav, care redă un nomocanon bizantin (culegere de norme juridice) și este prima lucrare tipărită în limba română. Pravila are un caracter preponderent bisericesc, deși cuprinde și elemente de drept laic.

Pravila de la Govora, cu 164 file, a fost tipărită în anul 1640, în șapte săptămâni, de tipograful Meletie Macedoneanul și Ștefan de Ohida.

Pravila s-a tipărit în două edițiuni: una pentru Țara Românească, având prefața semnată de mitropolitul Teofil, alta pentru Ardeal, având prefața semnată de mitropolitul Ghenadie al Ardealului.

Pravila de la Govora, denumită și Mica Pravilă, este totodată o culegere de tradiții și credințe populare referitoare la ceremonialul existențial. Credințele populare și pravila bisericască denotă convergențe și divergențe în modul în care sunt îndeplinite ritualurile existențiale: botezul, căsătoria și funeraliile.

Reglementări lumești

Pravila lui Matei Basarab era o carte de legi mirenești, lumești și de drept canonic, îndrumătoare pentru taina spovedaniei. Reglementa relațiile dintre părinți și copii, înrudirile de sânge și cele spirituale.

Iată, câteva exemple de pedepse care se aplicau mirenilor, în caz de greșală: „Feciorul care va grăi cuvinte grele părinților și cu nedreptate, „cu moarte să moară”, deoarece părintii i-au dat lumină și viață. Iar de va regreta ce a făcut să i se dea canon de pocăință, apoi să ceară îndurare părinților săi spre iertare. Iară de va lovi cu lemn pe tatăl său să i se taie mâna feciorului.” „Îi învățăm, cu învățătura lui Dumnezeu, ca frații și verii să nu se însoare între ei, până la a patra rudenie, iar de este cu puțință până la a cincea seminție, să nu se însoare.”

„Mierea de-și va tunde părul ei, dacă va cugeta că iaste bine, pentru Dumnezeu alegând numai de nu va lua chip călugăresc și va îndrăzni a face aceasta, anatema să fie; iar de va fi îndemnată, așa, de nișcare drăcii, să-și tunză părul ei, să fie oprită de biserică și de pricestăniș un an să se pocăiască.” „Mierea care va nasce în postul cel mare, trebuie să postească 40 de zile și să se împărătească.”

Prințul Harry și Meghan Markle se retrag din rolurile de prim-plan din familia regală

Prințul Harry și soția sa, Meghan Markle, au anunțat miercuri că intenționează să facă un pas în spate din rolurile de prim-plan ca membri ai familiei regale britanice și să devină independenți financiar, urmând să-și petreacă o parte din timp în America de Nord, transmit Reuters și AFP.

„Avem acum în plan să ne împărțim timpul între Regatul Unit și America de Nord, continuând să ne onorăm datoria față de Regină, Commonwealth și patronajele noastre”, au anunțat ducii de Sussex, într-un comunicat postat pe platforma Instagram.

Harry și Meghan, care în ultimele luni au vorbit despre dificultățile de a trăi sub presiunea mediatică, au dat asigurări că au luat această decizie „după multe luni de discuții”.

Mutarea parțială în America de Nord „ne va permite să ne creștem fiul într-o apreciere pentru tradiția regală în care s-a născut, oferind în același timp familiei noastre spațiul de a se concentra pe următorul capitol”, au mai explicat ei.

„Suntem nerăbdători să împărțim toate detaliile privind următorul pas, pe măsură ce vom continua să colaborăm cu Majestatea Sa, cu prințul de Wales, ducii de Cambridge și cu toate părțile relevante. Până atunci, vă rugăm să primiți mulțumirile noastre pentru sprijinul continuu”, au încheiat aceștia.

Potrivit BBC, Palatul Buckingham a răspuns printr-o declarație în care arată că „discuțiile cu ducele și ducesa de Sussex sunt într-un stadiu incipient”, că este înțeleasă dorința lor de a avea o abordare diferită, dar că acestea sunt probleme complicate, care cer timp.

Irina Rimes s-a refăcut după operația chirurgicală și revine pe scenă

Irina Rimes (28 ani) s-a refăcut rapid după intervenția chirurgicală suferită pe 31 decembrie, cu câteva ore înainte de trecerea în Noul An. Ea a menționat, pe conturile sociale, că fusese diagnosticată cu hemoragie internă, din cauza unor probleme ginecologice.

Iată însă că starea sa de sănătate este bună, Irina, interpreta pieselor „Nu știi tu să fii bărbat” și „Visele”, urmând a susține primul concert din 2020 pe 11 ianuarie, la Berăria H, de la orele 19.30. Irina le-a dat mari emoții și colegilor ei de jurizare de la „Vocea României”, care au încurajat-o să treacă peste acest necaz.

Medicii care i-au salvat viața și cărora le-a mulțumit și personal, dar și pe Internet, sunt renumiți în secția de obstetrică-ginecologie. Alexandru Filipescu este conferențiar universitar și medic primar obstetrică-ginecologie, școlit în țară

și în străinătate. Acesta lucrează la Spitalul Elias încă din 2004, în timp ce Raluca-Cornelia Uzun este cercetător științific și medic primar obstetrică-ginecologie. Cei doi au făcut parte din echipa salvatoare care i-a dat Irinei Rime șansa de a lăsa în urmă greutățile lui 2019 și de a privi cu optimism spre 2020.

Irina Rimes era cunoscută doar la Chișinău până să lanseze piesa Visele, în 2016. A ajuns în finala show-ului de talente „Fabrica de staruri” din Republica Moldova, dar Irina Rimes era o anonimă în România. Doi ani la rând bruneta a lansat hit după hit, cântând despre suferința ei în dragoste. Melodiile au prins la public, iar acum nu doar că și-a făcut milioane de admiratori și are o carieră solidă, ci a bătut palma cu producătorii unuia dintre cele mai urmărite concursuri de talente.

Dani Oțil s-a logodit cu frumoasa Gabriela Prisăcariu

După un an de relație, Dani Oțil și Gabriela Prisăcariu s-au logodit. Celebru matinal de la Antena 1 i-a pus inelul de logodnă pe deget în vacanța petrecută în Mexic. «Miss Funduleț» s-a lăudat cu prețioasa bijuterie pe rețelele de socializare, iar fanii i-au salutat. Surse spun că anul acesta ar urma nunta.

Dani Oțil și Gabriela Prisăcariu s-au bucurat de o binemeritată vacanță în Miami și în Mexic, însă în ultima destinație s-au întâmplat lucruri mărețe. Iată că, după un an de relație, Dani Oțil și-a făcut curaj și a cerut-o de nevastă pe iubita sexoasă. Astfel, furați de peisajul exotic și de vremea bună, au făcut marele pas, iar pe degetul frumoasei blonde a apărut un superb inel din aur cu diamant. «Miss Funduleț» nu a putut să se bucure în tăcere de acest moment unic, așa că a postat o poză cu bijuteria, iar felicitările nu au conținut.

Dani Oțil împlinește peste câteva luni 40 de ani, așa că ar fi momentul să își schimbe statutul. În plus, într-un interviu recent, a spus clar că își dorește o familie alături de iubita de 26 de ani și postul de tată.

Vestea a bucurat-o cel mai mult pe mama lui Dani Oțil. Doamna Dorina așteaptă de mult timp ca fiul ei să îi dea o veste de acest gen, mai ales că este fiul preferat. Spre exemplu, anul trecut, pe 8 Martie, mama lui Dani Oțil a spus: „Poate Dani îmi face un cadou de 8 Martie viitor și se însoară”. Iată că dorința doamnei Dorina e pe cale să se materializeze, iar anul acesta, după cum susțin surse din jurul lor, realizatorul matinalului de la Antena 1 s-ar putea însura. „Dani a vorbit cu Gabriela și despre căsătorie și e posibil chiar anul acesta să facă nunta”, ne-a spus surse din preajma celor doi.

